

Kirjaston haasteet muuttuvassa ajassa

KTOL:n Tammiseminaari
4.1.2006 Tallinna

Sinikka Sipilä
toiminnanjohtaja
Suomen kirjastoseura

Motto:

- ◆ Kirjaston tulevaisuuden paras tae on sen menneisyys
- ◆ Kirjastokonsepti on säilynyt muuttumattomana ainakin 2000 vuotta
- ◆ antiikin ajan tunnetuin kirjasto Alexandrian kirjasto Egyptissä, per. 290 -luvulla eKr., tuhoutui 391 jKr., rakennettiin uudelleen Unescon toimesta, avattiin 2002, myös Suomi mukana hankkeessa
- ◆ Avain kirjaston säilymiseen tulevaisuudessakin on sen perustehtävän täyttäminen hyvin : **tarjota pääsy tietoon ja kulttuuriin kaikille tasa-arvoisesti**

Kirjaston haasteet

- ◆ rahoitus
- ◆ kunta- ja palvelurakennemuutos
- ◆ henkilöstökysymykset
- ◆ kasvava palvelukysyntä
- ◆ digitaaliset aineistot
- ◆ kilpailevat tiedon ja kulttuurin välittäjät
- ◆ kansainväliset haasteet

Kirjaston nykytila Suomessa

- ◆ kirjasto käytetyin kulttuuripalvelu kunnissa
- ◆ 80 % käyttää vähintään kerran vuodessa
- ◆ 64% käyttää säännöllisesti
- ◆ kirjasto on joka kunnassa
- ◆ kirjastolaki: kunnan velvollisuus järjestää kirjasto- ja tietopalvelut
- ◆ aineiston käyttö kirjastossa ja lainaaminen maksutonta
- ◆ kirjastonkäyttö Suomessa huippuluokkaa
- ◆ digitaaliset palvelut otettu laajasti käyttöön

Kirjaston rahoitus

- ◆ valtionosuus : kirjastotoimen laskennallinen rahoitusperuste on laskennallinen asukaskohtainen yksikköhinta kerrottuna kunnan asukasmäärällä
- ◆ valtionosuusuudistus 1.1.2006
- ◆ 2006 keskimääräinen yksikköhinta 45,52 euroa ja kunnan rahoitusosuus 54,70 %
- ◆ kirjastomenot keskimäärin 1 % kunnan budjetista
- ◆ 268 kunnassa kirjaston valtionosuus laskee ja 148 nousee uudistuksessa
- ◆ maksulliset palvelut?
- ◆ muut lisärahoitusmahdollisuudet
- ◆ haasteena julkisen rahoituksen turvaaminen

Kuntauudistus ja kirjasto

- ◆ kirjastot tehneet pitkään vapaaehtoisesti yhteistyötä yli kuntarajojen
- ◆ n. 80% kirjastoista kuuluu **seudulliseen yhteistyö-verkostoon**
 - yhteisiä aineisto- ja lainaajarekistereitä
 - keskitettyä aineiston hankintaa
 - tehokas aineiston kuljetus
 - palveluja ostetaan naapurikunnista
 - yhteisiä kirjastolaitoksia ja kirjastoautoja
- ◆ haasteena säilyttää nykyinen palvelutaso

Henkilöstökysymykset

- ◆ kirjastoalan henkilöstöstä lähtee 40 % eläkkeelle v. 2015 mennessä
- ◆ uusien työntekijöiden saaminen iso haaste – johtajia vaikea saada
- ◆ kirjastoilla hyvä imago – kirjastotyöllä ei
- ◆ kunnallinen palkkaustaso ei houkuttele
- ◆ osaamisvaatimukset kasvavat
- ◆ täydennyskoulutukseen vaikea päästä
- ◆ haasteena säilyttää nykyinen henkilöstömäärä ja osaamistaso

Kasvava palvelukysyntä

- ◆ niukkenevät resurssit – kasvava palvelujen kysyntä
- ◆ uudet aineistot – asiantuntemuksen kehittäminen
- ◆ sähköiset palvelut lisääntyvät – osaaminen haasteena
- ◆ elinikäinen oppiminen lisää käyttöä
- ◆ kasvava seniorikansalaisten osuus
- ◆ Kirjastostrategia 2010 – OPM:n linjaus hybridikirjasto
- ◆ haasteena vastata uusien palvelujen ja aineistojen kasvavaan kysyntään

Kilpailevat tiedon ja kulttuurin välittäjät

- ◆ kirjastolla enemmän kilpailijoita kuin koskaan
- ◆ musiikkia, tietoa, kulttuuria tarjolla sähköisessä muodossa 24/7
- ◆ Internet, googlaus, chattaus, blogit
- ◆ erilaiset alakulttuurit kiinnostavat nuoria
- ◆ kirjaston vahvuuksia: pysyvyys, laatu, asiantuntemus, hyvä palvelu, yhteisöllinen tila
- ◆ haasteena kehittää edelleen kirjaston toimintaa ja vahvuuksia uudessa kilpailutilanteessa

Digitaaliset aineistot

- ◆ toisaalta helpottavat tiedon ja kulttuurin saatavuutta, ongelmana kalliit lisenssit, seurauksena tasa-arvoinen pääsy tietoon ja kulttuuriin vaarantuu
- ◆ kotimaisen sisällön puute
- ◆ Internetin sisältö ei varsinaista kirjastoaineistoa, valinta mahdotonta
- ◆ eettiset kysymykset nousevat esiin
- ◆ pitkäaikaissäilytys ongelmana
- ◆ haasteena turvata relevantin tiedon saanti kaikille myös digitaalisessa ympäristössä

Kansainväliset haasteet

- ◆ WTO (GATS), EU (Lissabonin strategia) – julkisten palvelujen asema tulevaisuuden vapaan kaupan maailmassa – palvelujen ulkoistaminen uhkana tasa-arvoiselle tiedonsaannille
- ◆ YK:n Tietoyhteiskuntahuippukokous (WSIS) 2003–05, kirjastot agendalle
- ◆ tekijänoikeuskysymykset – kirjastojen mahdollisuudet saada digitaalisia aineistoja käyttöön – Open Access – toiminta
- ◆ digitaalinen kuilu vs. u-(ubiquitous = kaikkialla läsnäoleva) tietoyhteiskunta

Kansainvälisiä haasteita jatk.

- ◆ kirjastoalalla muualla vielä suurempia haasteita kuin Suomessa ja muissa pohjoismaissa – kirjastojen asema ja rahoitus täällä vakaampaa ainakin toistaiseksi
- ◆ haasteena kaikkialla kirjaston roolin kirkastaminen ja vahvistaminen tietoyhteiskunnan solmukohtana painetun ja digitaalisen aineiston välittäjänä, ettei keksittäisi pyörää uudelleen (vrt. WSIS)